

**ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО;
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

УДК 346.91

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.4.09>

Марина Євгенівна Василенко,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
Сумська філія,
кафедра юридичних дисциплін (доцент);*

<https://orcid.org/0000-0002-2992-6646>,

e-mail : marena.ev@gmail.com

**ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ МИРОВИХ УГОД
У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ**

Спираючись на аналіз наукових поглядів учених, розкрито загальнотеоретичний підхід щодо визначення терміна «мирова угода». Розкрито відмінності між процесуальною мировою угодою та цивільною мировою угодою. Надано характеристику сутності мирових угод у господарському процесі. Наведено низку аргументів, які підтверджують важливість реалізації мирових угод у господарському процесі.

Ключові слова: мирова угода, спір, господарський процес, судовий порядок, господарський суд.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Забезпечення ефективного функціонування судочинства залежить від багатьох чинників, серед яких, безумовно, важливе місце відводиться мировим угодам. Це питання є наскрізним для всієї судової системи України, пов'язане з основоположними принципами судочинства та безпосередньо інтересами сторін й інших учасників судового процесу під час вирішення спору.

Стан дослідження проблеми

Окремі проблемні питання, пов'язані з реалізацією мирових угод у господарському процесі, знаходили своє втілення в наукових працях учених, зокрема їм приділяли увагу М. Вербіцька, Т. Гордієнко, Ю. Канарик, В. Хомік та багато інших. Проте, попри чималу кількість наукових здобутків, у юридичній літературі все ще залишається велика кількість проблем теоретичного характеру.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб визначити сутність і розкрити значення мирових угод у господарському процесі. Досягнення вказаної мети можливе через вирішення таких *завдань*: розкрити сутність поняття «мирова угода»; встановити особливості використання мирових угод саме в господарському процесі.

Наукова новизна дослідження

Дістало подальшого авторського обґрунтування розуміння сутності, змісту і призначення мирової угоди в господарському процесі.

Виклад основного матеріалу

На початку дослідження визначимо сутність мирової угоди на основі ґрунтового аналізу позицій різних учених у царині права.

Деякі науковці вважають, що мирова угода – це угода між сторонами, затверджена судом за умови припинення спору на основі взаємних поступок – відмови позивача від частини своїх вимог або їх зміни, визнання відповідачем зміненого позову чи зменшення розміру позовних вимог [1, с. 627].

Зауважимо, що інститут мирових угод покликаний розвантажити судову систему, сприяти оперативному вирішенню спору з максимальним урахуванням інтересів обох сторін.

У своєму дисертаційному дослідженні П. Попков пропонує таке визначення поняття мирової угоди: це укладений шляхом здійснення визначених Господарським процесуальним кодексом України розпорядчих процесуальних дій двосторонній або багатосторонній процесуальний договір, який здійснюється сторонами господарського процесу та затверджений суддею/суддями господарського суду, Верховного Суду, спрямований на припинення господарського спору та закриття провадження у справі з метою оперативного врегулювання матеріальних господарських правовідносин [2, с. 3].

Ми в цілому поділяємо позицію дослідника щодо розгляду мирової угоди саме як специфічного договору, який у цьому контексті є домовленістю декількох сторін, спрямованою на врегулювання господарських правовідносин.

Ознаки мирової угоди в господарському процесі можуть варіюватися залежно від конкретних обставин і сторін, які укладають угоду. До основних ознак мирової угоди слід віднести такі:

- 1) мирова угода в господарському процесі має бути укладена добровільно, без примусу або підстав для скасування угоди;
- 2) можливість укладення на будь-якій стадії процедури банкрутства;
- 3) угода повинна бути чіткою й однозначною для всіх сторін, з обов'язковим узгодженням усіх важливих умов, із зазначенням прав і зобов'язань;

4) рішення про укладення угоди приймається не всіма кредиторами, а їх більшістю;

5) мирова угода має забезпечувати взаємну вигоду для всіх сторін. Кожна сторона повинна мати змогу задовольнити свої потреби через укладення угоди;

6) мирова угода повинна мати правову силу. Це означає, що угода має відповідати вимогам правової системи, дотримуватися встановлених норм і правил, ураховуючи при цьому інтереси сторін;

7) мирова угода має бути виконана сторонами відповідно до умов, зазначених у тексті самої угоди. Вона повинна мати механізми врегулювання спорів і невиконання зобов'язань;

8) мирова угода має бути прикладною і реалістичною для всіх сторін, враховувати їх економічні, технічні, соціальні реалії.

І. Тіроні, здійснюючи дослідження в царині цивільного права Хорватії, зазначає, що сторони спору можуть укласти угоду про предмет справи (мирову угоду) в суді в процесі судового провадження до його остаточного закінчення. Цивільний процесуальний закон не визначає, що мирову угоду можна оскаржити, тобто не передбачає її визнання недійсною. З іншого боку, академічні юридичні статті та прецедентне право, враховуючи різні точки зору щодо характеру мирової угоди та її наслідків, пропонують різноманітні рішення того, як оскаржити мирову угоду, тобто як визначити її неефективність [3, с. 204].

О. Бортнік, досліджуючи мирову угоду на стадіях перегляду судових рішень, зауважує, що суди нерідко припускаються помилки під час перевірки законності її умов, про що свідчить судовая практика [4, с. 63].

Отже, мирова угода в господарському процесі – це добровільна домовленість між сторонами конфлікту щодо врегулювання спору, який виник між ними в процесі ведення господарської діяльності або під час виконання господарських договорів. Така угода може бути укладена як до початку вирішення спору в суді, так і безпосередньо в процесі розгляду справи в судовому порядку. Вона є ефективним засобом врегулювання спорів, оскільки дозволяє уникнути тривалих і витратних судових процедур та забезпечує більш оперативне вирішення проблеми по суті між сторонами конфлікту.

Варто зауважити, що роль суду у визнанні мирової угоди – контролююча. Суд повинен перевірити законність цього акта за кількома напрямками: 1) чи є процесуальна дія, а саме: чи укладено мирову угоду, чи є звернення сторін до суду про затвердження мирової угоди; 2) чи наділена відповідна категорія осіб, які беруть участь у справі, правом на укладення мирової угоди; 3) добровільність укладення мирової угоди й усвідомлення наслідків затвердження судом цього акта; 4) чи можливе з відповідної категорії справ укладення мирової угоди; чи допускається можливість домовленості сторін; чи

не змінюють сторони своєю угодою імперативні норми закону; 5) чи всі особи беруть участь у справі і чи не порушує мирова угода їхніх прав, а також права осіб, не залучених до участі у справі; чи чітко викладено її умови; чи немає двозначності, нечіткості умов; чи не укладена мирова угода під умовою; 6) чи врегулюється цією мировою угодою спір [5, с. 207–208].

Укладання мирових угод у господарському процесі може бути пов'язане з деякими проблемами, які можуть ускладнити процес досягнення домовленостей між сторонами, зокрема в судовому порядку. Деякі з таких проблем включають:

1) різні інтереси сторін у процесі укладення угоди. Кредитори, боржники та інші зацікавлені сторони можуть мати різні цілі та очікування від угоди. Це так само може ускладнювати досягнення взаємоприйнятних умов та компромісів;

2) складність встановлення вартості майна, що становить предмет угоди. Встановлення справедливої вартості активів та зобов'язань може бути складним завданням. Це особливо важливо в умовах фінансової нестабільності і складної господарської ситуації в умовах воєнного стану;

3) відсутність довіри між сторонами. Мирові угоди вимагають взаємної довіри між сторонами. Якщо сторони не мають довіри одна до одної, виникає ризик невиконання умов угоди або недостатньої співпраці задля досягнення мирового врегулювання. Довіра є тим внутрішнім базисом, на якому ґрунтується будь-яка угода;

4) існують правові межі та вимоги, які впливають на укладання мирових угод у господарському процесі. Ці обмеження можуть бути складними для врахування й дотримання;

5) відсутність узгоджених стандартів або настанов для укладення мирових угод є методологічною порожнечою, яка потребує заповнення завдяки методичним рекомендаціям наукової спільноти.

Ці проблеми можуть бути подолані шляхом обміну інформацією, встановлення конструктивного діалогу та пошуку взаємовигідних рішень. Крім того, шляхом залучення професійних посередників. Варто погодитись із точкою зору Ю. Канарика та В. Хоміка, які пропонують виокремлювати такі основні проблеми вітчизняного інституту мирової угоди: 1) відсутність легальної дефініції мирової угоди в господарському судочинстві, що часто призводить до її довільного тлумачення як сторонами конфлікту, так і судом; 2) не закріплено права сторін на укладення мирових угод під час апеляційного та касаційного провадження; 3) на законодавчому рівні не закріплено можливості зміни чи розірвання мирової угоди; 4) відсутність істотних умов такого договору, що не сприяє широкому застосуванню мирової угоди як правового механізму врегулювання спорів [6, с. 30].

Висновки

Мирові угоди є важливим інструментом у господарському процесі, адже саме за допомогою них убачається можливим:

1) заощаджувати кошти сторін спору на судові витрати, а також зекономити час судів і суддів, які сьогодні і так працюють у складних умовах зі значним перевантаженням;

2) зберегти нормальні відносини між сторонами, які перебувають у конфлікті. Укладення угоди допоможе зменшити напруження між сторонами, а також підвищить рівень взаємоповаги та довіри між ними;

3) виключити ризик невизначеності, адже рішення суду не завжди можуть повною мірою врахувати інтереси сторін спору, тоді як мирові угоди зазвичай задовольняють інтереси обох сторін;

4) підвищити ефективність процесу вирішення спору, оскільки вони можуть бути укладені швидше, ніж у судовому порядку. Крім того, укладення угоди дає змогу сторонам самим вирішити конфлікт, максимально задовольнивши інтереси одна одної.

Отже, варто зауважити, що законодавець доволі поверхово підходить до врегулювання процедур примирення саме в господарському процесі, що є суттєвою прогалиною. Зокрема, важливе значення має забезпечення обов'язковості виконання зобов'язань, які взяли на себе сторони конфлікту. Ця проблема потребує подальшого детального наукового осмислення, зокрема із залученням провідних науково-дослідних лабораторій, створення міждисциплінарних та міжвідомчих робочих груп задля переосмислення законодавчих положень на підставі детального аналізу нагальних проблем.

Список бібліографічних посилань: 1. Юридична енциклопедія : у 6 т. / ред. Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Укр. енцикл., 2001. Т. 3: К–М. 792 с. 2. Попков П. О. Мирова угода в господарському процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04. Кривий Ріг, 2019. 17 с. 3. Tironi I. Challenging of the court settlement // Legal Challenges of Modern World : Book of Proceedings of the 31st International Scientific Conference on Economic and Social Development (Split, 7–8 June). Split, 2018. Pp. 204–210. 4. Бортнік О. Г. Мирова угода на стадіях перегляду судових рішень. *Форум права*. 2009. № 2. С. 63–69. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2009_2_12.pdf (дата звернення: 20.11.2023). 5. Гарієвська М. Б. Проблемні питання визнання мирової угоди в Україні та Німеччині. *Приватне право і підприємництво*. 2011. Вип. 10. С. 207–209. 6. Канарик Ю. С., Хомак В. О. Мирова угода в господарському процесі: проблеми застосування. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2017. № 4 (58). С. 28–31.

Надійшла до редколегії 22.11.2023

Прийнята до опублікування 12.12.2023

Vasylenko M. Ye. The concept and importance of settlement agreements in commercial proceedings

The article establishes that a settlement agreement in commercial proceedings is a voluntary agreement between the parties to a conflict to resolve a dispute which arose between them in the course of conducting economic activity or in the course of performance of economic contracts. Such an agreement may be concluded both before the dispute is resolved in court and directly during the court proceedings. It is an effective means of dispute resolution, as it avoids lengthy and costly court proceedings and ensures a more prompt resolution of the problem on the merits between the parties to the conflict.

It is argued that settlement agreements are an important tool in the economic process, since with their help it is possible to: 1) to save the parties to the dispute on court costs, as well as to save time of courts and judges who are already working in difficult conditions with a significant overload; 2) to maintain normal relations between the parties in conflict. Settlement agreements can help reduce tensions between the parties and increase mutual respect and trust between them; 3) eliminate the risk of uncertainty, as court decisions may not always fully take into account the interests of the parties to the dispute, while settlement agreements usually satisfy the interests of both parties; 4) increase the efficiency of the dispute resolution process, as they can be concluded more quickly than in court. In addition, the conclusion of an agreement allows the parties to resolve the conflict themselves, satisfying each other's interests to the maximum extent possible.

It is noted that the legislator has a rather superficial approach to the regulation of conciliation procedures in commercial proceedings, which is a significant gap. In particular, it is important to ensure that the obligations undertaken by the parties to the conflict are compulsory.

Key words: settlement agreement, dispute, commercial process, court procedure, commercial court.

